

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
А288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Касаткін В. В.

студент 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ФРН

Сфера адвокатської діяльності передбачає високий рівень професійної відповідальності та необхідність дотримання етичних норм. У сучасних умовах демократичного розвитку суспільства питання дисциплінарної відповідальності адвокатів набуває особливого значення як складова гарантій довіри до правосуддя та захисту прав людини. Становлення ефективного механізму контролю за дотриманням адвокатами норм професійної етики та вимог законодавства є неодмінним чинником забезпечення якості правничої допомоги. Аналіз українського досвіду в порівнянні з практикою Федеративної Республіки Німеччини дозволяє простежити специфіку національних підходів і визначити напрями вдосконалення системи дисциплінарної відповідальності.

Адвокатура України пройшла складний шлях інституційного формування. Прийняття Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] стало відправною точкою для створення системи самоврядування, яка забезпечує автономність професії та водночас накладає обов'язок дотримання високих стандартів поведінки. Правове регулювання дисциплінарної відповідальності в Україні базується на положеннях зазначеного закону, Правилах адвокатської етики, рішеннях органів адвокатського самоврядування та практиці Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Система дисциплінарного контролю побудована за принципом незалежності від державних органів, що має забезпечувати об'єктивність розгляду скарг на дії адвокатів.

Вітчизняна модель передбачає наявність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (КДКА), які функціонують у регіонах і розглядають дисциплінарні скарги на адвокатів. Дисциплінарне провадження передбачає подання скарги, проведення перевірки, ухвалення рішення та можливість його оскарження до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Такий механізм покликаний забезпечити баланс між професійною автономією адвокатури та захистом прав клієнтів і суспільства від недобросовісної поведінки адвокатів. Проте, практика свідчить, що на рівні реалізації ці процедури інколи стикаються з проблемами суб'єктивізму, відсутності єдності дисциплінарної практики, недо-

статньої прозорості, в деяких випадках проблемою є тривалий розгляд справ.

Норми українського законодавства визначають підстави для дисциплінарної відповідальності адвокатів, серед яких — порушення присяги адвоката, Правил адвокатської етики, невиконання професійних обов'язків або вчинення дій, що підривають авторитет адвокатури. За результатами дисциплінарного провадження на адвокатів можуть бути накладені різні види стягнень: попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк до 1 року або взагалі позбавлення цього права. Вибір міри покарання залежить від характеру проступку, його наслідків і поведінки адвоката під час розгляду справи. Аналіз практики свідчить, що переважна більшість стягнень має характер попереджень, що відображає певну обережність органів самоврядування у застосуванні суворіших заходів, або ж свідчить про те, що адвокати вчиняють переважно незначні дисциплінарні проступки.

Досвід Федеративної Республіки Німеччини в аспекті притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності є корисним для України, оскільки організація адвокатури в Німеччині для характеризується системністю та стабільністю. Німецька адвокатура (Rechtsanwaltschaft) є самоврядною професійною організацією, діяльність якої регулюється Законом про федеральних адвокатів (Bundesrechtsanwaltsordnung) [2]. Дисциплінарна відповідальність адвокатів у ФРН спрямована на підтримання довіри до адвокатури та забезпечення добросовісності виконання професійних обов'язків. Система дисциплінарного контролю в Німеччині базується на поєднанні органів адвокатського самоврядування та судового контролю, що створює ефективний баланс між професійною незалежністю та суспільною відповідальністю.

Розгляд дисциплінарних справ у ФРН здійснюють адвокатські палати (Rechtsanwaltskammern), які мають повноваження проводити розслідування, виносити попередження або передавати справу до дисциплінарного суду. Дисциплінарні суди (Anwaltsgerichte) діють на рівні федеральних земель і розглядають справи про серйозні порушення, які можуть призвести до позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності. Такі суди складаються з суддів та адвокатів, що гарантує належне розуміння справи та дотримання процесуальних гарантій. Усі рішення можуть бути оскаржені до вищих дисциплінарних інстанцій або Федерального суду.

Етична складова дисциплінарної відповідальності адвокатів у Німеччині ґрунтується на чітко визначених принципах професійної поведінки, які відображені в Кодексі професійної поведінки адвокатів (Berufsordnung für Rechtsanwälte). Німецькі адвокати зобов'язані до-

тримуватись конфіденційності, уникати конфлікту інтересів, діяти добросовісно та підтримувати гідність професії. Відхилення від цих принципів розглядається як загроза суспільній довірі до адвокатури та може мати серйозні наслідки для репутації правника. Німецька система характеризується передбачуваністю рішень і стандартизованими підходами до визначення ступеня відповідальності адвоката за вчинення дисциплінарного проступку.

Порівняльний аналіз української та німецької систем показує суттєві відмінності в процедурних механізмах і практиці правозастосування. В Україні спостерігається тенденція до зростання ролі адвокатського самоврядування, проте залишаються проблеми з уніфікацією рішень, відсутність єдиної бази дисциплінарної практики та недостатній рівнем правової культури частини представників адвокатської професії. Запровадження зарубіжних законодавчих рішень з відповідною адаптацією у законодавство України про адвокатуру та адвокатську діяльність може підвищити ефективність дисциплінарної відповідальності адвоката як інструменту забезпечення органами адвокатського самоврядування високого професійного рівня адвокатів [3, с. 52]. У ФРН функціонування адвокатури відбувається в умовах чіткої правової дисципліни, підкріпленої багаторічною традицією корпоративної відповідальності. Важливим чинником є також активна роль судів у забезпеченні справедливості дисциплінарного процесу, що знижує ризики суб'єктивізму та корпоративної солідарності.

Ефективність німецької системи багато в чому зумовлена високим рівнем правосвідомості адвокатів, прозорими процедурами розгляду скарг та наявністю розвиненої культури професійної відповідальності. Кожен адвокат усвідомлює персональну відповідальність перед клієнтом, колегами та суспільством, що стимулює дотримання етичних стандартів без необхідності надмірного втручання дисциплінарних органів. В Україні процес формування подібної культури перебуває у стадії становлення, тому значну роль відіграє просвітницька діяльність адвокатських організацій, удосконалення етичної освіти та підвищення кваліфікації правників.

Актуальним завданням для України залишається вдосконалення механізмів дисциплінарного провадження через запровадження єдиних стандартів доказування, цифровізацію процесу розгляду скарг і забезпечення відкритості рішень КДКА. Доречним є удосконалення процедур апеляційного перегляду та розроблення методичних рекомендацій щодо застосування видів дисциплінарних стягнень. Як зазначає Т. В. Вільчик, адвокати у Німеччині несуть цивільно-правову відповідальність перед клієнтом і відповідають за будь-яку свою недбалість, допущену як за межами судового процесу, так і в його межах [4, с. 41]. Цей досвід міг би бути корисним для України. Доречним

також є запозичення німецького досвіду у частині судового контролю за рішеннями дисциплінарних органів, що підвищило б рівень об'єктивності та довіри до системи самоврядування.

Досвід ФРН свідчить, що стійкість професійної спільноти залежить не лише від формальних процедур, а й від сформованої етичної традиції. Підтримання репутації адвокатури ґрунтується на внутрішній культурі відповідальності, коли кожен правник відчуває приналежність до професійного корпусу, для якого честь і довіра мають не меншу вагу, ніж правові норми [5, с. 629]. В українських реаліях така модель поступово формується, але потребує інституційного зміцнення й удосконалення комунікації між органами адвокатського самоврядування та державою.

Удосконалення порядку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності в Україні має відбуватися на засадах верховенства права, професійної автономії та відкритості. Підвищення ефективності дисциплінарних процедур сприятиме зростанню авторитету адвокатури, зміцненню правової держави та формуванню зрілої професійної культури, здатної відповідати європейським стандартам.

Таким чином, дисциплінарна відповідальність адвоката відіграє важливу роль у забезпеченні професійної етики, підтриманні довіри до адвокатури та захисті інтересів клієнтів. Вона стимулює правників дотримуватися високих стандартів поведінки, уникати конфліктів інтересів і виконувати обов'язки сумлінно. Досвід України свідчить про поступове вдосконалення механізмів контролю за професійною діяльністю адвокатів, водночас у ФРН дисциплінарна практика характеризується високою передбачуваністю, прозорістю та стабільністю рішень. Порівняння двох систем показує, що ефективність дисциплінарної відповідальності значною мірою залежить від культури професійної поведінки та усвідомлення адвокатами власної відповідальності перед суспільством.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 14.10.2025)
2. Bundesrechtsanwaltsordnung Ausfertigungsdatum: 01.08.1959. Bundesrechtsanwaltsordnung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 303–8, veröffentlichten bereinigten Fassung, die zuletzt durch Artikel 13 des Gesetzes vom 23. Oktober 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 323) geändert worden ist. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/brao/BJNR005650959.html> (дата звернення: 14.10.2025)
3. Веснін С. О. Зарубіжний досвід правового регулювання питань дисциплінарної відповідальності адвоката та деякі напрями його запозичення

у законодавство України. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 51–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsup_2022_2_11

4. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_4_8
5. Кісліцина І. О. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката у Німеччині. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*: матер. X Між-нар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) Одеса: Фенікс, 2020. С. 629–631. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/3a845f8f-51cd-48d9-b5e3-a19e4a270411>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Косенюк В. О.

студент 2-го курсу магістратури

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТУРИ ЯК КРИТЕРІЙ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОГРЕСУ УКРАЇНИ

Незалежність адвокатури є фундаментальним елементом верховенства права, показником демократичності держави та індикатором зрілості її правової системи. Від рівня незалежності адвокатури залежить реальність гарантій права людини на захист і справедливий суд, що є основоположними цінностями європейського правового простору. Для України, яка обрала курс на інтеграцію до Європейського Союзу, утвердження інституційної, організаційної та процесуальної незалежності адвокатури становить одну з ключових умов імплементації європейських стандартів правосуддя та виконання міжнародних зобов'язань, передбачених Копенгагенськими критеріями Європейського Союзу 1993 року [1].

Європейські підходи до незалежності адвокатури визначені у низці документів Ради Європи, зокрема у Рекомендації № R(2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо свободи здійснення професії адвоката, а також у Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, ухваленій Радою адвокатських асоціацій і правничих товариств Європи (Council of Bars and Law Societies of Europe, CCBE) у 2006 році. Ці акти закріплюють принципи повної незалежності адвоката від будь-якого державного, політичного

Безчеснюк М. І.

Моделі надання безоплатної правничої допомоги в США та Канаді: можливості імплементації в українську адвокатуру . . . 576

Джигирей В. В.

Розвиток альтернативних способів вирішення спорів в Україні та зарубіжних країнах: окремі питання 581

Димчишин О. В.

Організація адвокатури в Сполучених Штатах Америки 585

Доній А. А.

Набуття статусу адвоката в зарубіжних країнах 589

Завальницька Д. А.

Гарантії безоплатної правничої допомоги у міжнародному гуманітарному праві 592

Зброцька Я. А.

Міжнародно-правові аспекти цифрової трансформації адвокатської діяльності 596

Касаткін В. В.

Дисциплінарна відповідальність адвоката: досвід України та ФРН 599

Косенюк В. О.

Незалежність адвокатури як критерій євроінтеграційного прогресу України 603

Кузьменко С. В.

Міжнародні стандарти захисту адвокатів від тиску та переслідування 606

Левшина Є. Є.

Порівняльний аналіз норм професійної етики адвоката в Україні, США та Європі 608

Маслякова А. В.

Особливості застосування арбітражу в міжнародному комерційному праві 611

Мідяна В. О.

Міжнародний досвід онлайн-врегулювання правових спорів та перспективи його запровадження в Україні 615